

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

A Földtani Társulat 1901. évi Selmech- és Körmöczbányára rendezett kirándulása. A Földtani Társulat választmánya felbuzdulva azon sikeren, melyet az erdélyrészi 1899. évi kirándulás fölmutatott, elhatározta, hogy a jelen évben is rendez ahhoz hasonló tanulmányozó kirándulást.

Dr. SZONTAGH TAMÁS vál. tag és Dr. BÖCKH HUGÓ r. tag aláírásával érkezett be a választmányhoz egy részletes indítvány, melyben az aláírók a kirándulást hazánk egyik geologiailag legklasszikusabb területére, Selmech- és Körmöczbánya vidékére, a magyar bányászat tüzhelyére tervezik.

A Földtani Társulat választmánya ezen indítványt elfogadta s a kirándulást szeptember hó 22-től 29-ig tartotta meg.

A kirándulásra összesen 14-en jelentkeztek: de ezek közül sajnos mindössze csak 10-en vehettek részt.

Szeptember 22-én reggel 7 óra 30 perczkor hatan indultunk el a keleti-pályaudvarból: TELEGDI ROTH LAJOS m. kir. főbányatanácsos, főgeologus, a társulat elnöke, BÖCKH JÁNOS min. oszt. tanácsos, a földtani intézet igazgatója, SCHAFARZIK FERENCZ dr. m. kir. osztálygeologus, SZONTAGH TAMÁS dr. m. kir. bányatanácsos, osztálygeologus, LÁSZLÓ GÁBOR m. kir. geologus és PÁLFI MÓR dr. m. kir. osztálygeologus, a társulat első titkára. Ezen bár kicsiny, de lelkes csapathoz Hatvanban csatlakozott a Kolozsvárról érkező SZÁDECZKY GYULA dr. egyetemi tanár, míg a garamberzenczei állomáson BÖCKH HUGÓ dr. m. kir. bányatanácsos, a selmechbányai bányászati és erdészeti akadémia tanára várta a társaságot. A kirándulás másik két tagja V. UHLIG, bécsi egyetemi tanár, és CSEH LAJOS m. kir. bányatanácsos és bányageologus, a Földtani Társulat selmechbányai fiókjának titkára, csak Selmechbányán csatlakoztak a társasághoz.

Garam-Berzenczén átültünk a selmechbányai keskenyvágányu szárnyvonal kocsijaiba, mely d. u. 2 órára érkezett meg velünk Selmechbányára, hol a vasuti állomás perronján nem remélt meglepetés várt mindnyájunkra. Kis csapatunkat ugyanis SZITNYAI JÓZSEF kir. tanácsos, Selmechbánya szab. kir. város polgármesterével élén a városi tanács, a bányászati és kohászati egyesület részéről SOBÓ JENŐ bányatan., akad. tanár, mint az egyesület elnöke és LITSCHAUER LAJOS főmérnök, mint a titkára, a m. kir. bányai igazgatóság részéről BÁRDOSY ANTAL bányatan., az akadémia részéről SCHWARTZ OTTÓ főbányatan., igazgató, FALLER KÁROLY b. t., FODOR LÁSZLÓ dr. b. t. és BENCZE GERGELY erdő tan. akadémiai tanárok, a polgárság részéről MARSCHALKO GYULA úr, az ev. lyceum képviselőjében VITALIS ISTVÁN tanár, a fiókegyesület nevében pedig CSEH LAJOS b. t. fogadták.

D. u. az akadémiai épületek és gyűjtemények megtekintése után CSEH LAJOS b. t. bányageológiai felvételeiben gyönyörködtünk, míg este közös vacsora várt, melyen a fennebbieken kívül még számosan jelentek meg s számtalan szellemes pohárköszöntést hallottunk.

Szeptember 23-án reggel gyalog ment a társaság a vöröskuti tóhoz, utközben megszemlélve a piroxenandesitokban a telérek mentén fellépő postvulkanikus elváltozásokat. Onnan a Szálláshegyen át Sklenonak tartott. Utközben kis területen bemutatta Böckh Hugó dr. a werfeni palának contactmetamorphismus következtében való phyllit- és gneisszerű kifejlődését, és a Szálláshegy nagy kiterjedésű quarczitját, melyet ő — hasonlítva az elkovásodott granodioritokra — elkovásodott triasmészköveknek tekintett. E quarczitoknak ily uton való képződése hosszabb vitát idézett elő; a társaság majd minden tagja kifejezte azon nézetét, hogy e kőzetek nagyon emlékeztetnek a más területeken fellépő paleozoos quarczitokra, s épen nem hasonlítanak a hydroquarczitokhoz. Böckh Hugó dr. reá utalt, hogy a triaspalákra van települve s így triaskorúaknak kell venni, mire Uhlig V. a lunzi quarczitokkal hasonlítja össze. Böckh H. kiemeli, hogy ezt ugyan lehetségesnek tartja, de eddig semmi oka sincs arra, hogy a környező, elkovásodás útján képződött quarczittömegeket tekintve, ezekre más képződést tételezzen fel. A szklenói völgybe leérve az ottani mészégetőnél Pálffy Mór dr.-nak sikerült egy oly feltárást találni, melyből kitűnik, hogy a quarczit a triasmészkö alá települ, abba átmenetet nem képez s egyuttal a quarczit és mészkő között egy palaréteg fordul elő, mely a rheingrabeni palákkal hasonlítható össze. Ezután az összes jelenlevők abban állapodtak meg, hogy itt triasquarczittal van dolgunk, de az nem elkovásodás útján képződött, hanem a lunzi quarczitokkal egyeztethető össze.

A Szklenón ma is tartó telérképződés megszemlélése után megtekintettük a Szkleno és Geletnek között fellépő rhyolithokat, perliteket és szurokköveket s estére kocsin visszatértünk Selmeczbányára.

Szeptember 24-én délelőtt a Ferenczaknán szállott le Pelachy Ferencz kir. főmérnök szives kalauzolása mellett a társaság a Ferenczcsászár altáróra. hol a piroxenandesit tömzs belsejében fellépő sajtáságos gömböskiválású andesitet tekintette meg, s azután leszállott az akna legmélyebb 400 m. mély — szintjére, hol a 45° C. melegen feltörő melegforrásokat és a kőzetek bomlási tüneteményeit tanulmányozta s végre a Ferencz József aknán jutott fel a napvilágra. Átöltözködés után Pelachy Ferencz kir. főmérnök ur szives meghívására vidám villásreggeli mellett pihente ki a társaság a bánya fáradságait, hogy azután kocsira ülne Vihnyére hajtasson.

A viihyei völgyben tanulmányoztuk a piroxenandesit és biotit-amphibolandesit, a diorit és aplit egymáshoz való viszonyát; az aplit áttöréseket. Érdekes eszmecsere szolgáltatót alkalmat a diorit, melyre

UHLIG V. és SZÁDECZKY Gy. azon véleményüket nyilvánították, hogy vajjon nem-e lakkolit? UHLIG azonban a szept. 26-ik kirándulás után erről végkép lemondott. — Megoszlottak a vélemények a diorit korára vonatkozólag is: BÖCKH H. szerint annak mesozoi kora ellen szól az, hogy az eocén konglomerátban diorit zárványt nem lehet találni, bár a környéken fellépő összes más kőzet benne megtalálható, valamint a kőzetnek — értekezésében hővebben kifejtendő — basicitási viszonya. UHLIG V. csatlakozik e felfogáshoz, míg SZÁDECZKY, SCHAFARZIK, SZONTAGH és PÁLFY a diorit terciér korát kizártnak nem tarják ugyan, de mindaddig mig kétségtelen bizonyítékok nincsenek, nem látnak okot arra, hogy az eddig általánosan elfogadott kort mással helyettesítsük.

Rég megtért deleléséből már a nap midőn Vihnyére jutottunk, hol Selmezbánya szab. kir. város érdemes polgármestere a városi tanácsal várt és meghívott a várostól rendezett ebédre. Vidám hangulatban gyorsan röptek a perczek s ebéd végeztével — bocsánatot kérve sietségünkért az illustris társaságtól — az napi programmunk utolsó részének végrehajtásához fogtunk. A társaság a kötenger és eocén konglomerát tanulmányozása után a vihyei fürdő melegforrásait és édesvizi meszeit tekintette meg. Sajnos, hogy az esti szürkület hazatérésre kényszerített s így a KACHELMANN-féle gépgyár- és sörgyár megtekintését el kellett ejtenünk.

Szeptember 25-én kirándulás volt a Szitnyára, utközben a piroxenandesitet, biotit-amphibolandesitet és ennek tufáját tanulmányozta a társaság.

Szeptember 26-án a hodrusbányai völgy, a granodiorit és ennek a triaskőzetekkel való contactusa, a granodiorit elkovásodása stb. került sorra.

Szeptember 27-én reggel 4 óra 50 perczkor 5 nap kellemes és tanulságos emlékeivel gazdagon megrakodva mondottunk bucsut Selmezbánya szab. kir. városnak, mely minket oly szívesen fogadott s másfél órai vonaton való utazás után érkeztünk meg Garam-Berzenczére, honnan pogramunk szerint a vasuti töltésen gyalog mentünk Bartos-Lehotka állomásig. Megfogyatkozva indultunk ezen utunkra, mert BÖCKH J. igazgató ur gyengélkedése miatt Budapestre, UHLIG V. tanár ur pedig sürgős teendői miatt Wienbe tért vissza.

A társaság megmaradt része rövid reggel után 7 óra felé indult el Garam-Berzenczéről s Bartos-Lehotkáig nemcsak a vidék szépségeit élvezhette, hanem lekötötte figyelmét annak érdekes geologiai szerkezete is, mely utóbbi nem egy érdekes eszmecserére szolgáltatott alkalmat. Az állomáson tul BÖCKH Hugó dr. figyelmeztetett egy andesittypusra, mely különbözik mind a piroxenandesittől, mind a biotit-amphibolandesittől s főleg azáltal van jellemezve, hogy a mikroszkopikus kiválásu piroxeneken kívül nagy amphibolokat s helyenként nagy mennyiségben fellépő biotitot

tartalmaz. PÁLFY MÓR dr. megjegyzi, hogy ezen kőzetypus rég feltűnt neki is, mert nemcsak itt, hanem a Vihorlat-Gutin hegységben és a Hargitában is gyakori. -- Böckh H. bemutatta itt a tőle «konglomerátos bomlás»-nak nevezett mállást, mely ezen könnyen málló kőzeten azáltal jön létre, hogy a keresztül-kasul menő repedések mentén széles övben egész tufaszerüvé mállott a kőzet, míg a repedések közepén épen maradvány oly benyomást tesz, mintha az andesittufába ép andesittuskók lennének beágyazva.

Hosszabb eszmecsere keletkezett a bartos-lehotkai állomás előtt, hol a rhyolittufán mintegy 8 basalt áttörés észlelhető. E basalt áttörések szélén, és pedig mindig a telérek északi oldalán 5—25—30 cm.-ig terjedő szurokköves kőzet lép fel; Böckh Hugó dr. ezen kőzetet a basalt-erek üveges szélső faciesének tartja, míg Szádeczky Gyula dr. a basalttól megolvasztott rhyolittufának mondja. --- Ezzel a felfogással szemben Böckh H. kiemeli, hogy a szurokkőben világosan megkülönböztethető az üveganyag és ebben nagyobb földpátok, továbbá a telérek szélein ebbe az alpanyagba beágyazva rhyolittufa törmelékei láthatók.

Miután ezen feltárás Böckh H. azon előzetes jelentésének, melyet a kirándulás alkalmából írt, s melyet a jövő füzetben fogunk közölni, nem képezi tárgyát, Bencze Gergely erdőtanácsos, akad. tanár ur volt szives a kőzet elemzését magára vállalni.

Este 6 óra felé ültünk ismét vonatra a bartos-lehotkai állomáson s 6 óra 15 perczkor érkeztünk meg Körmöczbányára, hol Palkovics polgármester úr a városi tanács tagjaival és Teschler György reáliskolai tanár úr várt minket. Este rövid közös vacsora következett s miután e nap reggel 3 órától voltunk talpon, korán átadtuk fáradt tagjainkat a jól megérdemelt éjjeli nyugalomnak.

Szeptember 28-án reggel programunktól eltérve először a pénzverőt, majd a Sturz hatalmas quarczittelérért tekintettük meg s innen ebédre Jánoshegyre mentünk át. D. u. a vasútvonal mentén a vízvezetékig s innen ennek mentén tértünk vissza Körmöczbányára.

Szeptember 29-én végre 8 napi fáradságos, de eredményekben gazdag s mindnyájunkra nagyon tanulságos kirándulás után hazatértünk; nemcsak szóval, de lelkünkben is köszönetet mondva mindazoknak, kik kirándulásunkat ily élvezetessé és nagymértékben tanulságossá tették. Különös köszönettel tartozunk Böckh Hugó dr. bányatan. akad. tanár és Cseh Lajos bányatanácsos, bányageologus uraknak, kik a kirándulás ily fényes sikerét biztosították. (★)